

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«ГОМЕЛЬСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ»

КАФЕДРА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ

АДЗІНОЧАНКА В.А.

РЭЛІГІЯЗНАЎСТВА

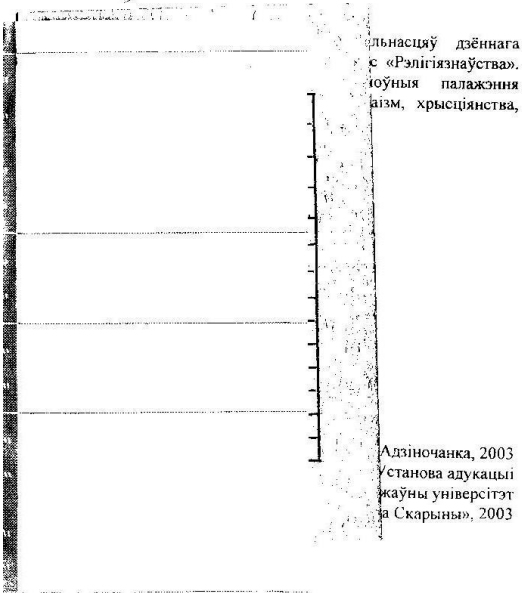
Заданні для сямінарскіх заняткаў

ГОМЕЛЬ 2003

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ

Рэцэнзент -- В.І. Яцухна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Рэкамендаваны да выдання навукова-метадычным саветам
установа адукацыі "Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя
Францыска Скарыны"

ПРАДМОВА

Курс «Рэлігізнаўства» зараз вывучаецца на ўсіх спецыяльнасцях Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Як правіла, ён складаецца з 24 гадзін лекцый і 12 семінараў. Адносна невялікі аб'ём курса дазваляе асвятляць праблемы тэорыі і гісторыі рэлігіі толькі вельмі схематычна. Бо, як вядома, рэлігія – неадомны элемент кожнай культуры, яе гісторыя пачынаецца разам з гісторыяй чалавецтва, яна прайшла доўгі шлях развіцця і зараз існуе мноства самых розных рэлігійных кірункаў.

Вельмі вялікі ўплыў рэлігія аказала на развіццё нашай культуры. Доўгі час Беларусь знаходзілася на перакрываванні інтарэсаў дзвюх моцных палітычных і рэлігійных утварэнняў — праваслаўнай Расіі і каталіцкай Польшчы, таму ўзаемаадносны (часам вельмі няпростае) паміж гэтымі хрысціянскімі кірункамі шмат у чым вызначалі становішча нашай культуры. Трэба адзначыць, што на Беларусі ў пэрым існавала рэлігійная талерантнасць — тут адносна мірна суіснавалі прыхільнікі розных рэлігій — не было такіх рэлігійных пераследаў, як у Заходняй Еўропе альбо Расіі. Тая ж сітуацыя захоўваецца і зараз. На Беларусі існуе 26 рэлігійных кірункаў. Існуюць заканадаўства (перш за ўсё Канстытуцыя і Закон аб свабодзе веравызнанняў і рэлігійных арганізацыях) гарантуюць роўныя магчымасці для ажыццяўлення дзейнасці прыхільнікам розных рэлігійных поглядаў.

Таму для спецыяліста з універсітэцкай адукацыяй, асабліва для школьнага настаўніка, вельмі важна мець хатні бібліятэчны ўяўленні аб асноўных этапах гісторыі, веравучэнні, абрадах і кірунках найбольш распаўсюджаных рэлігій.

Дадзеныя заданні для семінарскіх заняткаў прызначаны для актывізацыі дзейнасці студэнтаў пры вывучэнні рэлігізнаўства. У ім разлічаны гісторыя, асновы веравучэння і культаў, а таксама кірункі, датырох рэлігій: будызму, іудызму, хрысціянства і ісламу. Прыведзена хроналогія па гісторыі гэтых рэлігій, а таксама асноўныя вяржы жыцця і культуры кожнага з іх.

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны
БІБЛІЯТЭКА

17.04.2018
6018

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ

выключэннем іудаізму, дзе пытанне аб навунасці заснавальніка з'яўляецца спрэчным).

Пры вывучэнні кожнай тэмы рэкамендуецца па слоўніках хаця б прыблізна высветліць для сябе азначэнне кожнага з прыведзеных паняццяў. Калі самастойна зрабіць гэта не ўдалося, трэба высветліць гэта на семінары. Таксама рэкамендуецца знайсці адказы на пастаўленыя ў канцы кожнай тэмы пытанні.

Спіс тэм рэфератаў мае прыблізны характар, і калі студэнта зацікавіла нейкая праблема рэлігіязнаўства, ён можа прапанаваць сваю тэму.

Прыблізны характар мае таксама спіс літаратуры. Зараз цікаваць да рэлігіі як у навуковай супольнасці, так і ў грамадстве ў цэлым вельмі вялікая, і таму пастаянна з'яўляюцца новыя публікацыі, прыслечаныя пытанням рэлігіязнаўства.

Літаратура

- Адашчанка В.А. Рэлігіязнаўства. Мн., 2001.
 Адашчанка В.А. Гісторыя рэлігіі і вальнадумства на Беларусі. Гомель, 1993.
 Васильев Л.С. История религии Востока. М., 1988.
 Верашчанина А.У., Гурко А.В. Гісторыя канфесій на Беларусі ў другой палове XX ст. Мн., 1999.
 Всемирное писание. Сравнительная антология священных текстов. М., 1995.
 Гараджа В.И. Религиоведение. М., 1995.
 Гречишников С.Е. Поиск надежды и дух утешения. Очерки по истории религии. М., 1991.
 Иллюстрированная история религий. Т. 1-2. М., 1992.
 Канфесіі на Беларусі (канец XVIII-XX ст.). Мн., 1998.
 Костюкович П.И. Религиоведение. Мн., 2001.
 Мартос А. Беларусь в исторической, государственной и церковной жизни. Мн., 1990.
 Мень А. История религии. Т. 1-7. М., 1991-1992.
 Миркина З., Померанец Т. Великие религии мира. М., 1995.
 Мифологический словарь. Мн., 1989.
 Мифы народов мира. Энциклопедия Т. 1-2. М., 1991.
 Мысленні і асветнікі Беларусі: Эцыклапедычны даведнік. Мн., 1995.
 Наглядно о религиях. Мн., 1998.
 Никитин В.Н., Обухов В.Л. Религиоведение. Вероучение религий мира. СПб, 1999.
 Основы религиоведения. М., 1995.
 Поликарпов В.С. История религий. М., 1997.
 Программа факультативного курса «Религиоведение» для общеобразовательных школ // Настаўніцкая газета, 1998 № 10, 12.

- Радугин А.А. Введение в религиоведение: теория, история и современные религии. М., 1997.
 Религии мира. Мн., 1994.
 Религиоведение. М., 1998.
 Религиоведение. Примерная программа курса для высших учебных заведений. Мн., 1996.
 Религиоведение. Хрестоматия. Мн., 2000.
 Самыгин С.И., Ивашуренко В.Н., Полонская И.Н. Религиоведение: социология и психология религии. Ростов н/Д, 1996.
 Томпсон М. Философия религии. М., 2001.
 Тришин А. Мировые религии. М., 1999.
 Энциклопедия для детей. Т. 1. Ч. 1-2. Религии мира. М., 1999.

ТЭМА 1. БУДЫЗМ

1. Жыццё Буды.
2. Гісторыя будызму.
3. Этыка будызму.
4. Кірункі ў будызме.

1. ЖЫЦЦЁ БУДЫ

- 624-623 годы да н.э. — Нараджэнне Сідхартхі Гаутамы ад маці Майі і бацькі Шудхаданы каля паселішча Лумбіні.
- каля 606-607 года да н.э. — Жانیцтва Сідхартхі Гаутамы на яго стрыечнай сястры цароўне Гопа і нараджэнне ў іх сына Рахулы.
- каля 595 года да н.э. — Уход Сідхартхі Гаутамы з бацькоўскага дома і пачатак пустэльніцкага і аскетычнага жыцця.
- 595-589 гады да н.э. — Перыяд духоўных пошукаў Сідхартхі Гаутамы.
- каля 588 года да н.э. — Уваходжанне Сідхартхі Гаутамы ў медытацыю.
- каля 589 года да н.э. — Дасягненне нірваны Сідхартхай Гаутамай. Ён робіцца Будай (Прасветленым). Пачагак яго вандраванняў і прапаганды будызму.
- 544 год да н.э. — Смерць Буды ў мястэчку Кушынагара.

2. ГІСТОРЫЯ БУДЫЗМУ (АСНОЎНЫЯ ПАДЗЕЙ)

544 год да н.э.	— Смерць Буды ў Кушынагары
543 год да н.э.	— Першы будысцкі сабор у Вайшалі. Устанаўленне закону і дысцыпліны. Віная-пітака і Сута-пітака.
443 год да н.э.	— Другі будысцкі сабор у Вайшалі. Раскол будысцкай суполкі на стхавіраў і махасангікаў.
268-231 гады да н.э.	— Праўленне Ашокі, трэцяга цара з дынастыі Маур'яў, які абвясціў сябе апекуном будызму.
245 год да н.э.	— Трэці Будысцкі сабор у Паталіпутры. Уніфікацыя Тхеравады. Пачатак місіянерскай дзейнасці будыстаў за межамі Індыі.
61 год да н.э.	— Пранікненне будызму ў Кітай.
80-я гады н.э.	— Чацвёрты Будысцкі сабор у Кашміры. Складанне каментарыяў да Ціпітакі.
194 год	— Заснаванне Нагарджунай махаяны. Падзел будызму на хінаяну і махаяну.
200-я гады	— Адзяленне ад махаяны ваджраяны.
200-300-я гады	— Распаўсюджванне будызму ў Паўночна-Заходняй Індыі.
300-я гады	— Пранікненне будызму ў Карэю.
500-я гады	— Пранікненне будызму ў Японію.
500-600-я гады	— Заняпад будызму ў Індыі.
канец 600-х гадоў	— Пранікненне будызму ў Тыбет.
1027 год	— Увядзенне каляндарнай сістэмы Калачакра ў Тыбеце.
1200-1400 гады	— Пранікненне будызму ў Манголію.
1600-1700 гады	— Пранікненне будызму ў Буратыю і Туву.

канец XIX пачатак XX стагоддзя 1950-я гады	— Пранікненне будызму ў Еўропу і Амерыку.
1954 год	— Увядзенне сістэмы летапісання ў будызме.
	— Святаванне 2500-год з дня смерці Будды і 2500-годдзя будызму.

3. ЭТЫКА БУДЫЗМУ

ЧАТЫРЫ ВЫСАКАРОДНЫЯ ІСЦІНЫ

- УСЁ ЖЫЦЦЁ — ГЭТА ЗЛО І ПАКУТЫ;
- ПРЫЧЫНАЙ ПАКУТ З'ЯЎЛЯЮЦА ЖАДАНІІ;
- КАБ ПАЗБАВІЦА АД ПАКУТ, ТРЭБА ПАЗБАВІЦА АД ЖАДАНІЯЎ;
- КАБ ЗРАБІЦЬ ГЭТА, ТРЭБА ПРАЙСЦІ ВАСЬМЯРЫЧНЫ ШЛЯХ, ЯКІ ўКАЗАЎ БУДА;

ВАСЬМЯРЫЧНЫ ШЛЯХ ВЫРАТАВАННЯ (назваецца так таму, што складаецца з васьмі наступных крокаў):

- 1.Праведныя погляды, гэта значыць погляды, заснаваныя на чатырох «высакародных ісцінах».
- 2.Праведнае імкненне — рашучасць выканаць гэтыя ісціны ў сваім жыцці.

3.Праведная мова — добразычлівая, шчырая мова, пазбаўленая грубасці, ілжы, нагавораў.

4.Праведныя паводзіны — паводзіны, падпарадкаваныя наступным пяці прынцыпам: а) захаванне вернасці ў шлюбе; б) адмаўленне ад забойтва ўсякай жывой істоты; в) адмаўленне ад крадзяжу; г) адмаўленне ад хлусні; д) адмаўленне ад ужывання наркатыхных сродкаў, у тым ліку алкаголю.

5.Праведнае жыццё — перад усім, гэта азначае жыццё на сумленна здобытыя сродкі. Спосаб зарабляць сабе на жыццё не павінен прыносіць шкоды іншым людзям.

6.Праведнае намаганне — пераадоленне ўсяго, што прывязвае да сябе сведомасць.

7.Праведная ўвага — пастаянная сканцэнтраванасць сведомасці на тым, што ўдалося ўжо дасягнуць на шляху пазбаўлення ад прыхільнасцей.

8.Праведная медытацыя — стан поўнай адлучанасці ад свету і пазбаўлення ад якіх-небудзь жаданняў.

Канчатковай мэтай восьмірычнага шляху з'яўляецца дасягненне **нірваны**. Згодна з будыйскай традыцыяй, што такое нірвана, рацыянальна растлумачыць немагчыма. Звычайна пад ёй разумецца ўнутраны стан чалавека, які характарызуецца поўнай адсутнасцю жаданняў, свабодай, раўнавагай, адлучанасцю ад праблем жыцця, абсалютным спакоем.

4. КІРУНКІ У БУДЫЗМЕ

Хінаяна (малая каліясніца, малы шлях) лічыць, што нірваны чалавек дасягае індывідуальна і дзякуючы выключна асабістым намаганням. Дасягнуць яе могуць толькі манахі, мэта ж міранаў — наляжэнне свайй кармы і дапамога сангсе. Рэлігійным ідэалам з'яўляецца архат (санскр. "дастойны") — чалавек, які цалкам выконваў манаскія абеты і дасягнуў нірваны. Своеасаблівацю хінаяны з'яўляецца тое, што ў ёй не прызнаецца рэальнае існаванне багоў, таму яе часам называюць атэістычнай рэлігіяй. Месца бога займае закон кармы, у адпаведнасці з якім

кожны атрымлівае тое, што ён заслужыў сваімі мінулымі дзеяннямі. Буда ў хінаяне таксама не лічыцца богам, гэта звычайны чалавек, настаўнік мудрасці, які знайшоў шлях да выратавання і ўказаў яго людзям. Таму ўсе малітвы і іншыя формы культуры маюць сэнс толькі як мемарыяльныя акты, мэта якіх — шанаванне памяці настаўніка і ўспаміны аб ім як аб прыкладзе для прыхільнікаў. Хінаяну таксама называюць паўднёвым будызмам. Яна распаўсюджана ў краінах Паўднёва-Усходняй Азіі, такіх як Шры-Ланка, Бірма, Тайланд, Лаос, Камбоджа, часткова ў Індыі, Бангладэш, В'етнаме, Малайзіі, Непале.

Махаяна (вялікая каліясніца, вялікі шлях) сцвярджае, што нірваны могуць дасягнуць усе людзі, якія кіруюцца вучэннем Буды, а не толькі манахі. Лічыцца, што існуе бясконцае колькасць буд. Кожны з іх, у тым ліку і Сідхартха Гаўтама Шак'ямуті, з'яўляецца ўвасабленнем адвечнага звышнатуральнага сусветнага прынцыпу. Асаблівае месца ў махаяне займае канцэпцыя бодхісатвы (санскр. «істота, якая імкнецца да прасвятлення»). Гэта людзі, якія дасягнулі нірваны, але не разарвалі цалкам сувязь са светам, бо ў іх засталася адно жаданне: садзейнічаць выратаванню іншых жывых істот. Бодхісатвам прыпісваюцца звышнатуральныя якасці, лічылася, што жывуць яны не толькі на зямлі, але і ў іншых сусветах, колькасць якіх бясконца. Галоўнымі якасцямі бодхісатвы з'яўляецца прамудрасць, г.зн. здольнасць спасцігаць сапраўдную рэчаіснасць, а таксама вялікае спачуванне, якое праўляецца ў здольнасці выратоўваць розныя тыпы жывых істот. Спачатку бодхісатвам называўся любы веруючы, які імкнуўся да выканання такой альтруістычнай місіі. Пазней гэта слова стала ўжывацца ў дачыненні пераважна да вялікіх святых, надзеленых звышнатуральнай сілай, якія на моцы пераўзыходзяць багоў ведызму. У далейшым яны зрабіліся папулярнымі аб'ектамі шанавання і надзей для мільёнаў веруючых. Культ бодхісатваў з'яўляецца настолькі важным для махаяны, што яе часта нават называюць бодхісатвайнай — каліясніцай бодхісатваў.

Махаяна таксама называюць паўночным будызмам, яна распаўсюджана ў краінах Цэнтральнай і Усходняй Азіі, такіх як Кітай, Манголія, Карэя, Японія.

Кірункамі у махаяне з'яўляюцца ламаізм і дзэн-будызм.

Ваджраяна (алмазная калясніца). Узнікла яна ў Індыі і потым распаўсюдзілася на Непал, Тыбет, Кітай, Японію. З'яўляецца тайным вучэннем, прызначаным для нямногіх. Нірвана тут дасягаецца пры даламозе магічных абрадаў. Пры гэтым выкарыстоўваюцца наступныя сродкі:

- мантра – малітва-заклінанне, якая паўтараецца без перапынку. Лічыцца, што яе сіла выходзіць далёка за межы Сусвету і забяспечвае яго дабратворную энергетыку.

- мудра - сімвалічны жэст. У ваджраяне маецца цэлы набор спецыяльных рухаў, праз якія выяўляецца імкненне асобы зліцца з Абсалютам. Апроч таго, у ваджраяне прысутнічае моцны эратычны элемент. Лічыцца, што ў час узаемадзяння паміж мужчынам і жанчынай вызваляецца дабратворная энергія Сусвету.

- мандала — «кола медытацыі». Уяўляе сабой круг, упісаны ў квадрат, які ў сваю чаргу таксама упісаны ў круг. Мандала ў ваджраяне — гэта мадэль Сусвету. У яе цэнтры знаходзіцца Абсалют, з якім веруючы зліваецца ў працэсе сузірання мандалы.

- У пантэоне ваджраяны побач з бясконцай колькасцю буд і бодхісатв ёсць яшчэ адзін від звышнатуральных істот — ідамы («бог, які звязаны абетам»). Асноўнае іх прызначэнне — быць ахоўнікамі людзей.

Тэмы рэфератаў

1. Гісторыка-культурныя ўмовы ўзнікнення будызму.
2. Культы даарыйскай Індыі.
3. Веды і ведыйская літаратура. Самхіты, брахманы, упанішады.
4. Ведыйская міфалогія.
5. Брахманізм як рэлігія брахманаў.
6. Рэлігійная аснова варнавага падзелу старажытнаіндыйскага грамадства.

7. Гістарычныя ўмовы ўзнікнення будызму.

8. Жыццё Будды.

9. Этыка будызму.

10. Асноўныя кірункі ў будызме: тхеравада (хінаяна), махаяна, ваджраяна.

11. Ламаізм: гісторыя і сучаснасць.

12. Чань-будызм ў кітайскай культуры.

13. Уплыў дзэн-будызму на традыцыйнае японскае мастацтва.

14. Дзэн-будызм і кодакэ гонару самурая.

Паняцці:

Авідзья, Архат, Арыі, Бодхісатва, Брахманы, Брахманізм, Буда, Ваджраяна, Варна, Веды, Даса, Дукха, Ёга, Карма, Каста, Мандала, Мантра, Махаяна, Мудра, Мокша, Нірвана, Рэінкарнацыя, Сангха, Сансара, Саторы, Сутра, Тхеравада, Упанішады, Хінаяна

Падумайце і пастарайцеся адказаць:

1. Хто такія арыі, адкуль яны прыйшлі? Хто такія даса (дас'ю)?
2. Што такое веды?
3. Што такое варны? Якія варны існавалі ў старажытнай Індыі? Раствлумачце, як суадносяцца варны і касты?
4. Як суадносяцца будызм і брахманізм?
5. Што такое карма? Які лёс чакае людзей з добрай і дрэннай кармай?
6. Якія былі гістарычныя ўмовы ўзнікнення будызму?
7. Як Сідхартха Гаутама Шак'ямуні зрабіўся Будай?
8. Што такое чатыры высакародныя ісціны? Як яны з'явіліся?
9. Назавіце этапы васмірычнага шляху. Да чаго ён вядзе?
10. Што такое нірвана? Як яна дасягаецца?
11. Чым адрозніваюцца тхеравада (хінаяна), махаяна і ваджраяна?
12. Як робяцца далай-ламай?
13. Што такое саторы? Як яно дасягаецца?
14. Чым этыка будызму адрозніваецца ад хрысціянскай?

Літаратура

- Абаев Н.В. Чань-буддизм и культурно-психологические традиции в средневековом Китае. Новосибирск, 1989.
Будда: история о перерождениях М. 1991.
Будда, Конфуций, Магомет, Франциск Ассизский М. 1995.
Буддизм. Словарь. М., 1992.
Далай-Лама. Мир тибетского буддизма. СПб. 1996 216 с.
Свобода в изгнании. Автобиография Его Святейшества Далай-Ламы Тибета М. 1992 271 с.
Дюмулен Г. История дзен-буддизма. Индия и Китай. СПб. 1994.
Жуковская Н. Буддизм // Наука и жизнь 1994. № 3 С. 92-98.
Кочетов А.Н. Буддизм. М., 1983.
Ольденбург С. Жизнь Будды, индийского учителя жизни // Наука и религия. 1990, № 1. - С. 24-27; № 2. - С. 40-43.
Основы буддистского мировоззрения М. 1994.
Судзуки Д.Т. Наука Дзен - Ум Дзен. Киев. 1992.

ТЭМА 2. ІУДАЇЗМ

1. Гісторыя іудаізму.
2. Веравучэнне і культ іудаізму.
3. Кірункi ў іудаізме

1. ГІСТОРЫЯ ІУДАЇЗМУ (АСНОЎНЫЯ ПАДЗЕІ)

- каля 1850 года да н.э. --- Пасяленне Аўрама ў Ханаане.
каля 1700-1650 гадоў да н.э. --- Пасяленне ізраільцянаў у Егіпец.
каля 1700-1650 гадоў да н.э. --- Выхад ізраільцянаў з Егіпта. Майсей. Фарміраванне Горы.
каля 1220-1200 гадоў да н.э. --- Заваяванне Палестыны Ісусам Навінам.
каля 1040 года да н.э. --- Апошні з суддзяў — Самуіл.
каля 1030-1010 гадоў да н.э. --- Саул — першы цар Ізраіля.

- каля 1010-970 гадоў да н.э. --- Цараванне Давіда. Узыхце Іерусаліму, перамога над філісцімлянамі, маавіцямі і іншымі народамі Ханаана. Пачатак будаўніцтва Першага Іерусалімскага Храма.
каля 970-931 года да н.э. --- Цараванне Саламона. Пабудова Першага Іерусалімскага Храма.
каля 931 года да н.э. --- Палзел царстваў на Ізраільскае і Іудзейскае.
931-910 гады да н.э. --- Праўленне ізраільскага цара Ісраваама I.
каля 860 года да н.э. --- Прарок Ілія.
каля 750 года да н.э. --- Прарокі Амос і Осія.
740 год да н.э. --- Прыванне прарока Ісайі.
721 год да н.э. --- Канец Ізраільскага царства.
каля 630 года да н.э. --- Прарок Сафонія.
627 год да н.э. --- Пачатак працоўнага служэння Іерэміі.
каля 612 года да н.э. --- Прарок Навум.
597 год да н.э. --- Захоп Іерусаліма Навухаданосарам. Увод у вавілонскі палон дзесяці тысяч яўрэяў.
589 год да н.э. --- Паўстанне Седэкіі. Асада Іерусаліма.
587 год да н.э. --- Узыхце Іерусаліма вавілянянамі. Разбурэнне горада і Першага Храма. Другі ўвод палонных у Вавілон.
538 год да н.э. --- Загад Кіра аб вяртанні яўрэяў у Іерусалім. Узнаўленне ахвярніка ўсеспальвання.
537 год да н.э. --- Закладка Другога Іерусалімскага Храма.

520-515 гады да н.э.	— Завяршэнне Другога Іерусалімскага Храма. Дзейнасць прарокаў Агея і Захарыі.
350 год да н.э.	— Абвяшчэнне Іудзеі тэакратычнай дзяржавай.
320 год да н.э.	— Пталемей I захоплівае Іерусалім.
285 год да н.э.	— Пераклад Танаха на грэчаскую мову. (Септуагінта).
250 год да н.э.	— Пачатак элінізацыі Палестыны.
219 год да н.э.	— Антыях III захоплівае Палестыну.
175 год да н.э.	— Уступленне на прастол Антыяха IV Епіфана.
169 год да н.э.	— Паход Анціоха IV Епіфана на Егіпет. Узыход Іерусаліму і аспаганенне Другога Храма.
166-160 гады да н.э.	— Паўстанне Макавеяў (Хасманеяў).
164 год да н.э.	— Напісанне апошняй кнігі Старога Завету — кнігі прарока Данііла. Узыход Іерусаліма Іудам Макавеям. Ачышчэнне і абнаўленне Храма. Усталяванне ў гонар гэтага свята Ханука.
63 год да н.э.	— Пампей авалодвае Іерусалімам і ўваходзіць у Святое Святых.
37-4 гады да н.э.	— Цараванне Ірады Вялікага.
20-19 гады да н.э.	— Рэканструкцыя Другога Храма.
4 год да н.э.	— Дзейнасць фарысеяў Гілея і Шамая. Смерць Ірады Вялікага. Вацарэнне яго сына Архелая. Паўстанне Іуды Галілеяніна і фарысея Салока.
66 год, лета	— Распяцце Варам двух тысяч Іудзеяў. Распяцце Флорам Іудзеяў у Іерусаліме. Паўстанне ў Іерусаліме і хваляванні па ўсёй краіне.

67-68 гады	— Улада ў Іерусаліме ў руках чэлатаў і іедаумеяў.
70 год, Пасха 29 жніўня 70 года	— Пачатак асады Цітам Іерусаліма. — Захор і знішчэнне Іерусалімскага Храма рымлянамі. Прынсненне язычніцкіх ахвяр перад Храмам. Іерусалім сціраецца з твару зямлі.
73 год	— Асада рымлянамі крэпасці Масада і самагубства яе абаронцаў. Рабі Яхашан бен Закай адкрывае школу ў Яўфе для вывучэння Торы.
131-135 гады	— Другое Іудзейскае паўстанне. Захор Іерусаліма Сімонам Бар Кохбай. Дзейнасць рабі Аківы.
135 год	— Узыход Іерусаліма рымлянамі. Гібель Бар Кохбы. Забарона яўрэям набліжацца да Іерусаліма.
200 год	— Рабі Егуда бен Анасі запісвае Вусны Закона.
425 год	— Складанне Іерусалімскага Талмуда.
500 год	— Складанне Вавілонскага Талмуда.
1135-1204 гады	— Жыццё Майманіда (Рамбама).
1280 год	— Складанне Загара.
1290 год	— Выгнанне яўрэяў з Англіі.
1492 год	— Выгнанне яўрэяў з Іспаніі.
1486-1575 гады	— Язэп Каро і першы поўны кодэкс яўрэйскага права.
1648 год	— Масавія забойствы на Украіне яўрэяў у час паўстання Багдана Хмяльніцкага.
1656 год	— Адлучэнне Спінозы.
1665 год	— Шабтай Цві — ілжэмесія.
1800 год	— Пачатак рэфармісцкага іудаізму.
1806 год	— Сінедрыён Напалеона.
1860-1904 гады	— Жыццё Тэадора Герцля.
1897 год	— Першы Сіянісцкі кангрэс.

каля 1890 года	—	Адраджэнне іўрыта Эліэтрам Бен Іегудай.
1910 год	—	Першы кібуц.
1917 год	—	Дэкларацыя Бальфура.
1933-1945 гады	—	Халакост.
1948 год	—	Абвяшчэнне незалежнасці Ізраіля.

2. ВЕРАВУЧЭННЕ І КУЛЬТ ІУДАІЗМУ

СВЯШЧЭННЫЯ КНІГІ ІУДАІЗМУ

ТАНАХ (22 кнігі):

1. Тора
2. Прарокі
3. Пісанні.

ТАЛМУД (складаецца з дзвюх частак):

1. Мішна (Паўтарэнне) — каментарый да Торы
2. Гемара (Поўнае тлумачэнне)

ПАЛАЗЭННІ ВЕРАВУЧЭННЯ ІУДАІЗМУ

1. Ёсць адзіны Бог Яхвэ. Толькі Яхвэ з'яўляецца сапраўдным Богам, і толькі Яго трэба слухацца. Шанаванне іншых багоў лічыцца ў іудаізме цяжкім грахам. Яхвэ не мае ніякага знешняга выгляду, Яго імя перакладаецца "Той, Хто сапраўды ёсць". Ён усё стварыў і ўсім кіруе.

2. Яўрэі з'яўляюцца богаабраным народам. Яхвэ абраў яўрэяў сярод іншых народаў як сродак свайго праўлення ў гісторыі. Навярнасць яўрэяў Яхвэ прыводзіць да пакарання з Яго боку. Аднак і ў гэтым выпадку яўрэі застаюцца богаабраным народам, і Яхвэ заўсёды гатовы ім дараваць.

16

3. Павінен прыйсці Месія, каб судзіць жывых і памёрлых і прывесці яўрэяў у Зямлю Абяцаную. Іудзеі вераць, што з прыходам Месіі будзе знічана ўсё зло на зямлі і ўстаноўцца роўнасць і справядлівасць. Знікнуць хваробы і войны, павялічыцца ўрадлівасць зямлі, людзі будуць жыць да тысячы гадоў.

4. Танах і Талмуд з'яўляюцца свяшчэннымі кнігамі. Кожны іудзей павінен іх вывучаць і выконваць іх заповедзі. Асабліва шануюцца першая частка Танаха — Тора, якая згодна з веравучэннем іудаізму, была дадзена яўрэям Яхвэ праз Маісея. Талмуд мае меншы рэлігійны аўтарытэт, аднак ён дае правільны паводзін у дачыненні да канкрэтнай сітуацыі, і таму ў сваім штодзённым жыцці іудзей часцей звяртаецца да Талмуда.

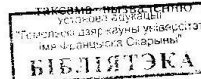
5. Душа з'яўляецца неўміручай і пасля смерці чалавеча трапляе ў замагільны свет. У старажытным іудаізме гэтае палажэнне адсутнічала. Даследчыкі лічаць, што яно было запавячана іудзеямі з іншых рэлігій.

ІУДЗЕЙСКІ КУЛЬТ

Асноўная ўвага ў іудаізме надаецца не веравучэнню, а культу. Іудзеі лічаць, што іх вера праяўляецца ў іх дзеяннях. Існуе 365 забаронаў і 248 прадпісанняў, якія рэгулююць усё жыццё прававернага іудзея. Маліцца ён павінен тройчы ў дзень: ранцай, апоўдні і ўвечары, дома альбо ў синагозе. Пры малітве мужчыны накрываюць галаву капялюшам альбо спецыяльнай шапачкай (яна называецца яромка альбо кіпа). Для малітвы ў синагозе трэба не менш дзесяці мужчын. У артадаксальным іудаізме мужчыны і жанчыны моляцца асобна.

Вялікае значэнне ў іудаізме надаецца абраду абрання, якое робіцца хлопчыкам на восьмы дзень жыцця, а таксама пярэмоніям бар-міцва і бат-міцва, якімі асвячаюцца паўналецце хлопчыкаў і дзяўчынак. Робяцца яны адпаведна ў 13 і 12 год.

Галоўным святам у іудаізме з'яўляецца шабат (субота). Ён прысвечаны адпачынку Бога пасля стварэння Ім Сусвету, а таксама перададзена яўрэям з егіпецкага палону. Пачынаецца

17

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ

шабат у пятніцу пасля заходу сонца. Іудзеі ў гэты дзень наведваюць синагогу і ладзяць святочную вячэру. У шабат нельга рабіць ніякай працы, у тым ліку гатаваць ежу, уключаць электранрыбory, вадзіць аўтамабіль, карыстацца грамадскім транспартам.

Іншымі святамі ўяўляецца: Рош Гашона (Новы год) — у гонар стварэння Богам Сусвету, Йом-Кіпур (Судны дзень) — дзень пакаяння ў грахах і посту, Сукот — узгадваецца дапамога Бога яўрэям, калі яны 40 год падарожнічалі па пустыні, Песах (Праходжанне) — у гонар вызвалення яўрэяў з егіпецкага рабства і другія.

У іудаізме ёсць ежавыя забароны. Уся ежа падзяляецца на кашэрную (правільную, чыстую) і некашэрную. Напрыклад, забаронена есці свініну, малюскаў, ракападобных, а дазволена бараніну, ялавічыну, кураціну. Нельга ўжываць у ежу кроў, таму жывёлы павінны быць забіты спецыяльным спосабам, а мяса іх вымочваецца ў халоднай вадзе. Мясныя і малочныя прадукты нельга ўжываць разам. Традыцыйна выхаваная яўрэйская хатняя гаспадыня мае два наборы посуду: адзін — для малочнай, другі — для мясной ежы. У дадатак яна можа карыстацца дзвюма мыткамі для посуду і двума наборамі рушнікаў. З гэтай жа прычыны ў кашэрных гатэльях маюцца дзве кухні.

3. КІРУНКІ Ў ІУДАІЗМЕ

Артадаксальны — разглядае сябе як адзіна правільны. Сваёй асноўнай мэтай ён лічыць захаванне традыцый іудаізму ва ўмовах сучаснага жыцця. У артадаксальным іудаізме да веруючых прад'яўляюцца строгія патрабаванні культывага характару. Яны павінны штодзённа вывучаць Тору і строга выконваць усе правілы, зафіксаваныя ў Талмудзе. Зараз ўяўляецца пануючай рэлігія ў Ізраілі. Ён не мае афіцыйнага статусу дзяржаўнай рэлігіі, але карыстаецца надзвычай моцнай падтрымкай урада і аказвае істотны ўплыў на грамадскае жыццё ў краіне.

Рэфарматарскі — выходзіць з таго, што неабходна ўлічваць патрабаванні часу. Акцэнт у ім робіцца не на абрадах, а на маральных нормах паводзін. Абвяшчаецца, што закон павінен выконвацца не таму, што так загадаў Бог, а таму, што гэта мае сэнс у сучасным рэлігійным жыцці. У рэфарматарскім іудаізме рабінамі могуць быць жанчыны.

Кансерватыўны — узнік як рэакцыя на змярцвеласць традыцый, з аднаго боку, і бяздумныя асімілятарскія тэндэнцыі, з другога. Ён выступае за вяртанне традыцый, але, калі гэта неабходна, з папраўкамі. Кансерватыўны іудаізм па сваёй накіраванасці знаходзіцца паміж артадаксальным і рэфарматарскім. Ён выступае за змены, але з улікам гістарычнага вопыту яўрэяў.

Тэмы рэфэратаў

1. Узнікненне і этапы развіцця іудаізму.
2. Талмуд і Тора — свяшчэнныя кнігі іудаізму.
3. Іўдэйскія прарокі
4. Кірункі ў сучасным іудаізме.
5. Веравучэнне і культ іудаізму.
6. Іудаізм на Беларусі.

Паняці: Агада, Гемара, Дыяспара, Есці, Ешыва, Кагал, Кабала, Кетубім, Месія, Мішна, Моналарыя, Монатэізм, Набім, Песах, Прарок, Раввін, Садукеі, Талмуд, Танах, Тора, Хасідызм, Цадзік.

Падумайце і настарайцеся адказаць на пытанні:

1. Калі ўзнік іудаізм? Якія Вы ведаеце этапы яго развіцця?
2. Чым свяшчэнныя кнігі іудаізму адрозніваюцца ад свяшчэнных кніг хрысціянства?
3. Якое Імя Божас ў іудаізме і як яно пішацца?
4. Як іудзеі ўяўляюць Месію?
5. Што азначае богаабранасць яўрэйскага народа?

6. Якія Вы ведаце кірункі ў сучасным іудаізме? Чым яны адрозніваюцца паміж сабой?
7. Якія Вы ведаце іудзейскія святы? Чаму яны прысвечаны?
8. Якія ёсць славяны забароны ў іудаізме?

Літаратура

- Беленький М.М. Иудаизм. М., 1974
 Библия (Ветхий Завет)
 Бядуля З. Жыды на Беларусі. Мн., 1918 (рэпрэнтнае выданне).
 Евреи. По страницам истории. Мн., 1997.
 Еврейские праздники. М., 1990.
 Мень А. Ветхозаветные пророки. Л., 1991.
 Мень А. Мир Библии. М., 1990.
 Миндель Н. Философия хабада. Вильнюс, 1990
 Пилкингтон С. М. Иудаизм М. ФАИР-ПРЕСС 2000.
 Сосис І. Яўрэі на Беларусі //Спадчына, 1992, № 2. С. 75-81.
 Фрэзер Д.Д. Фольклор в Ветхом Завете. М., 1989.

ТЭМА 3. ХРЫСЦІЯНСТВА

1. Жыццё Ісуса Хрыста.
 2. Гісторыя хрысціянства (асноўныя падзеі).
 3. Веравучэнне і культ хрысціянства (фарміраванне, спецыфічныя палажэнні веравучэння асноўных кірункаў).

1. ЖЫЦЦЁ ІСУСА ХРЫСТА (паводле Евангелляў)

- 5 год да н.э. — Дабравешчанне Дзеве Марыі ў Назарэце.
 5 год да н.э. — Нараджэнне Ісуса Хрыста ў Віфлееме.
 5 год да н.э. — Ушанаванне пастухоў у Віфлееме.
 4 год да н.э. — Абражанне Ісуса Хрыста ў Віфлееме.
 4 год да н.э. — Стрэчанне ў Іерусаліме. Прароцтва Сымона і Ганны.
 4 год да н.э. — Ушанаванне валхвоў у Віфлееме.

20

- 4 год да н.э. — Унёс з Віфлеема ў Егіпет.
 4 год да н.э. — Збегненне немаўлят у Віфлееме.
 4 год да н.э. — Вяртанне з Егіпта і пасяленне ў Назарэце.
 4 год да н.э. — Жыццё Ісуса Хрыста ў Назарэце да 30-ці гадоў.
 26 год н.э. — Дванаццацігадовы Ісус у Іерусалімскай Храме.
 27 — Хрышчэнне Ісуса Хрыста Янам Хрысціцелем на рацэ Іардан.
 27 — Спакушэнне Ісуса Дяблам у пустыні Іудзейскай.
 27 — Сустрэча Ісуса Хрыста з Янам, Андрэем і Пятром.
 27 — Першы чуд Ісуса Хрыста: ператварэнне вады ў віно ў Кане Галілейскай.
 27 красавік — Выгнанне гандляроў з Іерусалімскага Храма на Пасху
 27 — Размова з самаранкай у Сіхарах
 28 — Абражанне дванаццаці апосталаў.
 28 — Нагорная пропаведзь.
 29 — Пераўтварэнне.
 29 — Ісус у Віфані ў Марфы і Марыі.
 30 — Вылучэнне дзесяці пракажонных.
 30, нядзеля, 2 — Уваход Ісуса ў Іерусалім.
 красавіка
 30, чацьвер, 6 — Тайная вячэра.
 красавіка, 6
 ўвечары
 30, ноч з 6 на 7 — Узыход Ісуса над варту.
 красавіка
 30, ноч з 6 на 7 — Ісус перад Сіндрыйёнам.
 красавіка
 30, 7 красавіка — Ісус перад Пілатам
 зранку
 30, 7 красавіка — Укрыжаванне на гары Галгофа каля Іерусаліма.

21

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ

30, 7 красавіка, 3 гадзіны дня, пятніца	— Смерць Ісуса.
30, 7 красавіка	— Зняцце Ісуса з крыжа і пахаванне ў садзе каля Іерусаліма.
30, 9 красавіка, нядзеля	— Уваскрашэнне.
30, 9 краса-віка	— З'яўленне Ісуса Хрыста Марыі Магдаліне.
30, 9 красавіка	— З'яўленне Ісуса Хрыста апосталам.
30, 18 мая, чацьвер	— Узнясенне.

2. ГІСТОРЫЯ ХРЫСЦІЯНСТВА (АСНОЎНЫЯ ПАДЗЕІ)

30 год	— Распяцце Ісуса Хрыста, Яго смерць і уваскрашэнне.
49 альбо 51 год	— Апостальскі сабор у Іерусаліме.
64 год	— Спальванне Ніяром Рыма. Першае ганенне на хрысціян. Пакаранне смерцю апосталаў Пятра і Паўла.
70 год	— Разбурэнне Іерусаліма і Храма Цітам.
93 год	— Другое ганенне на хрысціян пры імператары Даміяняне.
107 год	— Трэцяе ганенне на хрысціян пры імператары Траяне.
118 год	— Чацьвёртае ганенне на хрысціян пры імператары Адрыяне.
167 год	— Пятае ганенне на хрысціян пры імператары Марку Аўрэлію.
202 год	— Шостае ганенне пры імператары Септымію Северэ.
222 год	— Пабудова першага хрысціянскага храма ў Рыме.
235 год	— Сёмае ганенне пры імператары Максіміне.

250 год	— Восьмае ганенне пры імператары Дэкію.
257 год	— Дзевятае ганенне пры імператары Валерыяне.
274 год	— Дзесятае ганенне пры імператары Аўрэмане.
303 год	— Адзінаццатае ганенне пры імператары Дзіаклеціяне.
313 год	— Міланскі эдыкт і дазвол хрысціянства.
324 год	— Першы усяленскі сабор у Нікеі.
330 год	— Заснаванне Канстанцінопаля.
331 год	— Загад аб знішчэнні ўсіх язычніцкіх храмаў.
362 год	— Узнаўленне язычніцтва пры Юліяну Адступніку і ганенні на хрысціян.
381 год	— Другі Усяленскі сабор у Канстанцінопаля.
395 год	— Падзел Рымскай імперыі на Усходнюю і Заходнюю.
431 год	— Трэці Усяленскі сабор у Эфесе.
451 год	— Чацьвёрты Усяленскі сабор у Халкідоне.
476 год	— Падзенне Заходняй Рымскай імперыі.
529 год	— Статут святога Бенедыкта Нурсійскага. Заснаванне манастыра ў Монга-Касіна.
530 год	— Пяты Усяленскі сабор у Канстанцінопаля.
538 год	— Асвячэнне храма Святой Сафіі ў Канстанцінопаля.
614 год	— Узятце Іерусаліма персамі.
636 год	— Узятце Іерусаліма халіфам Амарам.
680 год	— Шосты Усяленскі сабор у Канстанцінопаля.
692 год	— Пяташосты Трульскі сабор.
725 год	— Пачатак іконаборства.
754 год	— Пачатак свецкай улады пап.
785 год	— Лжэ-ісідоравы дэкрталіі.

787 год	— Сёмы Ёсяленскі сабор у Нікеі.	1439-1443 годы	— Фларэнцыйскі сабор. Заклучэнне уніі.
800 год	— Рымская імперыя Карла Вялікага.	1448 год	— Разрыў Масквы з Канстанцінопальскім патрыярхам.
861 год	— Хрышчэнне Балгарыі.	1450 год	— Заснаванне сабора Святога Пятра ў Рыме.
988 год	— Хрышчэнне Русі.	1453 год	— Падзенне Канстанцінопаля. Канец Візантыйскай імперыі.
992 год	— Хрышчэнне Беларусі.	1454 год	— Прадстаўленне ўсходнімі патрыярхамі рускім епіскапам права абіраць свайго мітрапаліта. Аўтакефалія РПЦ.
1037 год	— Асвячэнне Сафійскага сабора ў Ноўгарадзе.	1483 год	— Заснаванне інквізіцыі ў Іспаніі.
1050 год	— Закрыццё лацінскіх царкваў у Канстанцінопалі.	1516 год	— Выданне Эразмам Ратэрдамскім Новага Запавету на грэчаскай мове.
1054 год	— Вялікі царкоўны раскол.	1517 год	— 95 тэзісаў Лютэра. Пачатак Рэфармацыі.
1059 год	— Калегія кардыналаў. Выбар папы.	1517-1519 гады	— Выданне Ф. Скарынам Бібліі ў Празе.
1072 год	— Іерусалім пераходзіць у рукі турак-сельджукаў.	1526 год	— Першы Шпеерскі рэйхстаг. Прыняцце палажэння аб праве кожнага князя выбіраць рэлігію для сябе і сваіх падданных.
1075 год	— Сабор у Рыме і ўстанаўленне цэлібату.	1529 год	— Другі Шпеерскі рэйхстаг. Пазбаўленне князёў права выбіраць рэлігію для сябе і сваіх падданных. Праэтэт князёў-лютэран.
1095 год	— Клермонскі сабор. Прапаганды Пятра Ам'енскага. Пачатак крыжовых паходаў. Схаластыка.	1533 год	— Узнікненне кальвінізму.
1099 год	— Узяцце Іерусаліма крыжакамі.	1534 год	— Заснаванне ордэна іезуітаў Ігнацім Лаёлай.
1119 год	— Заснаванне ордэна тампліераў.	1540 год	— Зацверджанне ордэна іезуітаў папам Паўлам ІІІ.
1122 год	— Вормскі канкардат.	1545-1563 годы	— Грыдзельскі сабор. Пачатак Контррэфармацыі.
1147 год	— Другі крыжовы паход.	1569 год	— Люблінская унія
1189 год	— Трэці крыжовы паход.	1569 год	— Запрашэнне іезуітаў у ВКЛ віленскім біскупам Валерыянам Пратасевічам.
1202 год	— Чацвёрты крыжовы паход. Заснаванне Лівонскага ордэна.	1570 год	— Першае друкаванае Евангелле на беларускай мове. Васіля Цяпінскага
1204 год	— Захоп Канстанцінопаля крыжакамі. Заснаванне Лацінскай імперыі.		
1210-216 годы	— Узнікненне манаскіх ордэнаў французскага і дамініканскага.		
1228-229 годы	— Пяты крыжовы паход. Узяцце Іерусаліма.		
1248-1254 годы	— Шосты крыжовы паход.		
1270-1272 годы	— Сёмы крыжовы паход.		
1385 год	— Заклучэнне Крэўскай уніі.		
1309-1377 годы	— Авіньёнскі палон пап.		
1409-1449 годы	— Рэфармацыйскія саборы.		
1415 год	— Спальванне Яна Гуса.		

- 1572 год — Заснаванне Віленскага іезуіцкага калегіума.
- 1572 год, 24 жніўня — Варфаламесёўская ноч.
- 1589 год — Заснаванне Маскоўскага патрыярхата.
- 1596 год — Брэсцкая унія.
- 1648 год — Вестфальскі мір.
- 1655 год — Пачатак расколу ў Расіі.
- 1666-1667 гады — Праклен старавераў і іх абрадаў на Маскоўскім памесным саборы
- 1685 год — Заснаванне стараверамі Веткі.
- 1719 год — Першае выгнанне іезуітаў з Расіі.
- 1721 год — Заснаванне Свяцейшага Сіноду і ліквідацыя патрыярштва ў Расійскай імперыі.
- 1751 год — Выданне ў Маскве Славянскай Бібліі.
- 1772 год — Першы падзел Рэчы Паспалітай.
- 1773 год — Роспуск іезуітаў папам Кліментам XIV.
- 1793 год — Другі падзел Рэчы Паспалітай.
- 1795 год — Трэці падзел Рэчы Паспалітай.
- 1814 год — Рэфарміраванне іезуіты.
- 1830-1831 гады — Паўстанне на тэрыторыі Польшчы і Беларусі супраць расійскіх уладаў.
- 1854 год — Каталіцкі дагмат аб бягзгрэшным зачатці Дзевы Марыі.
- 1870 год — Каталіцкі дагмат аб беспамылковасці Папы Рымскага ў пытаннях веры і маралі.
- 1883 год — Узнаўленне ў Расіі рымска-каталіцкага епіскапату.
- 1905 год, 17 красавіка — Выданне Мікалаем ІІ указу аб верацярпімасці.
- 1929 год — Канкардат Ватыкана з Італіяй.
- 1962-1965 гады — Другі Ватыканскі сабор. Пачатак аджорнаменту.

- 1965 год — Узаемнае зняцце анафем Рымскім папам Паўлам VI і Канстанцінопальскім патрыярхам Афінагорам I.
- 1971 год — Памесны сабор РПЦ у Маскве. Зняцце анафем са старавераў.
- 1988 год. — Святаванне тысячагоддзя хрышчэння Русі.
- 1989 год — Стварэнне Беларускага экзархату Маскоўскай патрыярхіі.
- 2000 год — Святаванне двухтысячагоддзя хрысціянства

3. ВЕРАВУЧЭННЕ І КУЛЬТ ХРЫСЦІЯНСТВА

Мае дзве крыніцы:

1. Свяшчэннае Пісанне (Біблія).
2. Свяшчэннае Паданне (творы Айцоў Царквы, рашэнні Усяленскіх сабораў, літургічная традыцыя).

Структура Бібліі

СТАРЫ ЗАПАВЕТ (50 кніг у праваслаўных, 45 — у католікаў, 39 — у пратэстантаў):

1. Пяцікніжжа Моісея.
2. Гістарычныя кнігі
3. Прароцкія кнігі.
4. Пісанні.

НОВЫ ЗАПАВЕТ (27 кніг):

1. Чатыры евангеллі: паводле Мацьвэя, паводле Марка, паводле Лукі і паводле Яна.
2. Дзеянні апосталаў.
3. Пасланні апосталаў.
4. Апакаліпсіс альбо Адкрыццё Яна Багаслова.

СІМВАЛ ВЕРЫ. Прыняты Нікейскім (325 г.) і Канстанцінопальскім (381 г.) саборамі, таму называецца Нікея-Канстанцінопальскім. Складаецца з 12-ці палажэнняў. У выглядзе малітвы кожную нядзелю чытаецца ў храмах:

1. «Веру ў адзінага Бога, Айца Усемагутнага, Стварыцеля неба і зямлі, усяго бачнага і нябачнага».
2. «І ў адзінага Госпада Ісуса Хрыста, Сына Божага Адзінароднага, Які ад Айца народжаны перад усімі вякамі: Святла ад Святла, Бога праўдзівага ад Бога праўдзівага, народжанага, а не створанага, адзінасутнага з Айцом, праз Якога ўсё стала быць».
3. «Ён дзеля нас, людзей і дзеля нашага збаўлення, сышоў з неба, прыняў цела ад Духа Святога і Дзевы Марыі і стаўся чалавекам».
4. «Укрыжаваны за нас пры Понцікім Пілаце, цяпеў і быў пахаваны».
5. «І ўваскрос на трэці дзень, паводле Пісання».
6. «Узышоў на неба і сядзіць прапаруч Айца».
7. «І паўторна прыйдзе ў хвале судзіць жывых і памёрлых, і Яго валадарству не будзе канца».
8. «І ў Духа Святога, Госпада жыватворчага, які ад Айца паходзіць, Які з Айцом і Сынам супольна адбірае шанаванне і хвалу, Які гаварыў праз прарокаў».
9. «У адзіную Святую, Саборную і Апостальскую Царкву».
10. «Прызнаю адзінае хрышчэнне для адпушчэння грахоў».
11. «Чакаю ўваскрашэння памёрлых».
12. «І жыцця вечнага ў будучым свеце. Амін».

СЕМ ХРЫСЦІЯНСКІХ ТАІНСТВАЎ:

Хрышчэнне — з чалавека здымаецца першародны грэх і ён далучаецца да хрысціянскай царквы.

Мірапамазанне — на чалавека спускаецца Дух Святы, каб дапамагчы «захаванню душы ў чысціні ў хрышчэнні, узрасці і ўзмацоўванню ў жыцці духоўным».

Сповідзь альбо пакаянне — ад імя Ісуса Хрыста святар адпускае чалавеку грахі.

Прычашчэнне альбо еўхарыстыя (удзячная ахвяра) — пад выглядом хлеба і віна веруючыя прымаюць цела і кроў Ісуса Хрыста.

Сужэнства (вячанне) — царкоўнае асвячэнне шлюбнага саюзу паміж мужчынам і жанчынай.

Алеасвячэнне (сабораванне) — робіцца над хворымі з мэтай падтрымкі іх у веры, ачышчэння ад грахоў і аблягчэння пакут.

Свяшчэнства — асвячэнне ў святары. Сэнс яго ў тым, што чалавек атрымлівае дар духоўна кіраваць веруючымі, выконваць таінствы і богаслужэнні.

ВЫПРАЦОўКА ХРЫСЦІЯНСКАГА ВЕРАВУЧЭННЯ НА СЯМІ ПЕРШЫХ ўСЯЯЛЕНСКІХ САБОРАХ (агульных для праваслаўя і каталіцтва)

ПЕРШЫ ўСЯЯЛЕНСКІ САБОР НІКЕЙСКІ

Скліканы імператарам Канстанцінам Вялікім у 325 годзе ў Нікеі (Малая Азія). На ім прысутнічала трыста восемнаццаць чалавек. Старшынстваваў імператар. Повадам для склікання сабора было вучэнне александрыйскага прэсвітэра Арыя, які сцвярджаў, што Сын Божы Ісус Хрыстос ёсць тварэнне Бога-Айца і таму не адзінасутны Айцу. Таксама існавала праблема неакрэсленнасці ў дачыненні святкавання Пасхі ў розных мясцовасцях. Сабор працягваўся два месяцы дванаццаць дзён. На ім быў зацверджаны дагмат аб адзінасутнасці Бога-Сына з Богам-Айцом, аддадзена анафеме вучэнне Арыя і выдадзены сем першых членаў (палажэнняў) Сімвалу веры. Для сумеснага святкавання Пасхі

усімі хрысціянамі было зацверджана «пасхальнае кола». Сабор выдаў дванаццаць правілаў, якія тычыліся дысцыпліны і іерархіі ў царкве. Зацверджана старшынства за епіскапамі Рыма, Александрыі і Антыяхіі.

ДРУГІ ўсяленскі сабор канстанцінопальскі

Скліканы імператарам Фядосам I Вялікім у 381 годзе ў Канстанцінопалі. Цягнуўся тры гады. На ім прысутнічала сто пяцьдзесят чалавек. Старшынёй спачатку быў Мялецій Антыяхійскі, потым Рыгор Назіянін, потым яго пераемнік Нектарый. Повадам да склікання сабора было вучэнне Канстанцінопальскага епіскапа Македонія, які лічыў Бога-Сына падобасутным Богу-Айцу, а Бога-Святога Духа — першым стварэннем і прыладай Сына. Сабор вырацаваў формулу траічнасці Бога і кананізаваў Сімвал веры (удакладніў Сімвал веры, прыняты на Нікейскім саборы і далучыў да яго апошнія пяць членаў; таму гэты Сімвал называецца Нікея-Канстанцінопальскім). Былі асуджаны ерасі арыян, еўнамійан, фациян, савеліян, маркеліян і інш. Была ўстаноўлена форма царкоўнага суда і прыняцця ерэтыкоў зноў у царкву пасля іх пакаяння — адных праз хрышчэнне, другіх праз мірапамазанне, глядзячы ад істогнасці заблуджэння. На саборы было зацверджана правіла, згодна з якім Канстанцінопальскаму патрыярху разам з Рымскім папам прадастаўлялася перавага перад усімі іншымі епіскапамі (Рым з гэтым правілам не пагадзіўся).

Трэці ўсяленскі сабор эфескі

Скліканы пры імператары Фядосе II Малодшым у Эфесе ў 431 годзе. Нагодай для склікання сабора было вучэнне Канстанцінопальскага патрыярха Несторыя, які ўвасабленне Сына Божжага глумачыў як знаходжанне Яго ў чалавеку Хрысце (гэта значыць, знаходжанне адной асобы ў другой), а не злучэннем Боскасці і чалавечтва ў адной асобе, таму Несторый адмаўляў найменне Дзевы Марыі «Багародзіцай», а называў яе «Хрыстародзіцай». Праціўнікам Несторыя быў старшыня сабора

святы Кірыла Александрыійскі. Уздзельнічалі ў саборы звыш двухсот чалавек. Вучэнне Несторыя было аддалена анафеме. Таксама было забаронена скажаць, дадаваць альбо скарачаць Нікея-Канстанцінопальскі сімвал веры, як і складаць новыя.

Чацвёрты ўсяленскі сабор халкідонскі

Скліканы пры імператары Маркіяне ў 451 годзе ў Халкідоне. Повадам для склікання сабора было вучэнне прадстаяцеля аднога з канстанцінопальскіх манастыроў Яўціхія, які сцвярджаў, што ў Ісусе Хрысце чалавечая прырода пры іпастасным злучэнні была паглынутая Боскай, у выніку чаго страціла ўсё, што ўласціва чалавечай прыродзе, апроч бачнага вобраза, таму пасля злучнасці ў Ісусе Хрысце засталася толькі адна, Боская, прырода, якая ў бачным цялесным вобразе жыла на зямлі, накутавала, намёрла і ўваскрэсла. На саборы прысутнічала шэсцьсот трыццаць чалавек. Сабор асудзіў вучэнне Яўціхія — монафізітства (ад грэч. *monos* — адзін і *phisis* — прырода). Таксама былі выкладзены трыццаць канонаў адносна царкоўнай іерархіі і дысцыпліны.

Пятый ўсяленскі сабор канстанцінопальскі II

Скліканы пры імператары Юсцініяне I у 533 годзе ў Канстанцінопалі. Нагодай для склікання сабора было пытанне аб прававернасці трох епіскапаў: Фёдара Мансуэцкага, Феадарыла Кірскага і Івы Эдэскага, якія з'ўляліся нестарыяцамі. Па той прычыне, што Халкідонскі сабор не асудзіў гэтых епіскапаў, дык, каб адабраць у еўхіхіяў нагоду для абнавачання праваслаўных у спачуванні нестарыянству, Юсцініян у 552 годзе выдаў загад, у якім у трох асобных «главах» асуджаліся вышэйназваныя епіскапы. Паколькі гэты загад не быў прыняты усімі царквамі і ўзніклі спрэчкі, для вырашэння апошніх і быў скліканы сабор. На саборы прысутнічала сто пяцьдзесят шэсць чалавек. Старшынёй быў Канстанцінопальскі патрыярх Яўціхій (не блытаць з тым Яўціхіем, погляды якога былі асуджаны на Чацвёртым саборы). Фэдар Мансуэцкі быў асуджаны, два астатнія епіскапы, паколькі

яны памерлі ў міры з царквой, былі дараваныя і асуджэнне было сказанае толькі на іх творы.

ШОСТЫ ЎСЯЛЕНСКИ САБОР КАНСТАНЦІОНАЛЬСКИ II

Скліканы пры імператары Канстанціне IV Паганале ў Канстанцінопалі. Повадам для склікання сабора была ераць монафілітаў (ад грэч. *monos* – адзін і *thema* – воля), якія прызнавалі, падобна праваслаўным дзве прыроды ў Ісусе Хрысце, аднак сцвярджалі, што ў Хрыста была адна воля, абумоўленая адзінствам Яго асобы. Удзельнічала ў саборы сто семдзесят чалавек. Сабор працягваўся каля года. Маніфэліцтва было асуджана.

ПЯТА-ШОСТЫ САБОР КАНСТАНЦІОНАЛЬСКИ

Скліканы ў 692 годзе пры імператары Юсцініяне II у Канстанцінопалі для дапаўнення дзейнасці пятага і шостага суветных сабораў выданнем патрэбных царкоўных правін. Прысутнічала дзвесце дваццаць чатыры епіскапы. Сабор выдаў 102 правілы, якія склалі кнігу «Німаканон».

СЁМЫ ЎСЯЛЕНСКИ САБОР НІКЕЙСКИ

Скліканы ў 787 годзе пры імператрыцы Ірыне. Нагодай да склікання сабора была ераць іконаборцаў, якія адмаўлялі іконы і ўсе свяшчэнныя выявы. На саборы прысутнічала трыста шэсцьдзесят сем епіскапаў. Старшынёй быў патрыярх Канстанцінопальскі Тарасій. Сабор доўжыўся дванаццаць дзён. Было асуджана іконаборства і зацверджаны дагматы аб іконашанаванні. Таксама на саборы былі выкладзены дваццаць два каноны адносна царкоўнай дысцыпліны.

ДАГМАТЫЧНАЯ І АБРАДАВАЯ РОЗНІЦА ПАМІЖ ПРАВАСЛАЎНАЙ І КАТАЛІЦКАЙ ЦАРКВОЙ

1. АДРОЗНЕННІ Ў ВЕРАВУЧЭННІ

Абедзве царквы прызнаюць дзве крыніцы веручэння: Свяшчэннае Пісанне і Свяшчэннае Паданне. Аднак Свяшчэннае Пісанне (Біблія) у праваслаўных складаецца з 77 кніг, у католікаў — з 72. Плумачыцца гэта тым, што некаторыя кнігі Старога Завету у каталіцкай Бібліі адсутнічаюць, а некаторыя аб'яднаны ў адну. Таксама ў праваслаўнай Бібліі 66 кніг лічацца кананічнымі (ад грэч. *kanon* – норма, правіла), а 11 — душакарыснымі; у каталіцкай Бібліі ўсе кнігі называюцца кананічнымі, але 66 з іх лічацца першакананічнымі, а 6 — другакананічнымі.

Апроч таго, існуе розніца ў трактоўцы Свяшчэннага Падання. Праваслаўныя лічаць, што яно складаецца з Сімвалаў веры, твораў Айцоў Царквы (найбольш уплывовыя хрысціянскія багасловы II-VIII стст.), ранішняў Усяленскіх і некаторых памесных сабораў, багаслужэбнай практыкі, католікі далучаюць сюды помнікі хрысціянскага мастацтва а таксама афіцыйныя дакументы, падпісаныя рымскімі папамі. Таксама, згодна з веравучэннем праваслаўнай царквы Свяшчэннае Паданне ўжо сфарміравалася, прынаецца толькі сем першых Усяленскіх сабораў, католікі ж лічаць, што Свяшчэннае Паданне павінна развівацца, каб даваць адказы на актуальныя пытанні сучаснасці, яны прызнаюць дваццаць адзін Усяленскі сабор (англошні – II Ватыканскі, які адбыўся ў 1962-1965 гг.).

У веравучэнні каталіцтва ёсць пяць спецыфічных палажэнняў.

1. Аб сыходжанні Духа Святога не толькі ад Бога Айца але і ад Бога Сына. Па-лацінску гэты дагмат гучыць як філіюквэ (*filioque* – і ад сына). Ён быў прыняты ў 586 г. на саборы ў Галеда (Іспанія) у мэтах барацьбы з арыянствам і ўведзены ў Сімвал Веры. Усходняя частка царквы не прыняла філіюквэ, настойваючы на тым, што нельга нічога дадаваць да Сімвала Веры. Спрэчка наконт філіюквэ лічыцца адной з прычын расколу царквы на праваслаўную і каталіцкую.

2. Аб запасе добрых спраў. Гэтае палажэнне было абвешчанапапам Кліментам VI ў 1349 г., пацверджана ў 1562 г.

Трыдзёскім (1545 - 1563), а ў 1870 г. і Ватыканскім саборам. Згодна з ім, Ісус Хрыстос, Божая Маці, святых і веруючых праз сваю дзейнасць стварылі запас неабходных для выратавання людзей добрых спраў, якім распараджаецца царква і размяркоўвае яго сярод тых, хто ў гэтым мае патрэбу. На падставе гэтага палажэння ў каталіцкай царкве ў сярэднія вякі атрымала распаўсюджанне практыка індальгенцый (ад лац. indulgentia -- міласць) — напскіх грамад аб адпушчэнні чалавеку грахоў пры дапамозе запasu добрых спраў.

3. Дагмат аб чысцілішчы — месцы, праежным паміж несклам і раем. Ён быў прыняты Фларантыйскім саборам у 1439 г. і пацверджаны Трыдзёскім саборам у 1562 г. Згодна з каталіцкім веравучэннем, у чысцілішча трапляюць пасля смерці душы тых людзей, якія не атрымалі даравання за свае грахі ў зямным жыцці, але не абязжараны смротнымі грахамі. Там яны гараць у ачышчальным агні і толькі потым трапляюць у рай.

4. Дагмат аб бяггрэшным зачатці Дзевы Марыі. Быў абвешчаны ў 1854г. папам П'ем I. Згодна з ім, Марыя, хаця яна і нарадзілася ад сваіх бацькоў Якіма і Ганны натуральным чынам, але па міласці Божай, праўдзенай дзеля заслуг Ісуса — выратавальніка роду чалавечага, была зачата без першароднага граху. Як праціг развіцця вучня аб Дзеве Марыі ў 1950 г. папа П'ій XII зацвердзіў дагмат аб цалесным узнясенні Божай Маці, згодна з якім, Багародзіца пасля кагца яе зямнога шляху была ўзнята на неба з "душой і целам для Славы Нябеснай".

5. Дагмат аб бяггрэшнасці (беспамылковасці) Папы Рымскага ў справах веры і маралі. Ён быў прыняты на I Ватыканскім саборы ў 1870 г. Згодна з ім папа, калі ён афіцыйна выказваецца па пытаннях веры і маралі, з дапамогай Бога валодае бяггрэшнасцю, і яго выказванні праўдзівыя. Пры гэтым трэба, каб выступленне папы не было зроблена пад прымусам і адрасавалася ўсёй царкве. Ва ўсіх іншых выпадках выказванні і дзеянні папы не абавязкова з'яўляюцца беспамылковымі.

2. АДРОЗНЕННІ Ў КУЛЬЦЕ

У каталіцкім кульце 7 таінстваў. Як і праваслаўныя, католікі хрысцяць немаўлят. Мірапамазанне, у адрозненні ад праваслаўя, адбываецца пасля 7 гадоў, калі дзіця ўжо разумее маральны сэнс сваіх ўчынкаў, робіцца біскупам і называецца канфірмацыяй (ад лац. confirmatio -- умацаванне). Прычашчацца ў каталіцтве можна толькі пасля споведзі, гэтым яно адрозніваецца ад праваслаўя, дзе прычышчаюць немаўлят. Веруючыя ў каталіцтве звычайна прычашчаюцца толькі хлебам, але дазволена прычашчаць іх хлебам і віном. У праваслаўі лічыцца, што сужэнства выконвае святар, у каталіцтве — самі ўступаючыя ў шлюб, разводы не прызнаюцца.

Набажэнствы ў каталіцкай царкве робяцца з ўлікам культурных традыцый таго ці іншага народа. Адбываюцца на нацыянальнай мове. Суправаджаюцца спевамі і звычайна ігрой на аргане. Дазволена выкарыстоўваць нацыянальныя музычныя інструменты, у Афрыцы, нават, барабаны, і нацыянальныя мелодыі.

У час набажэнства католікі сядзяць, падымаюцца і становяцца на колені ў асабліва ўрачыстыя моманты. Апроч ікон у каталіцкіх храмах ёсць скульптуры. Іканастаса няма, і таму міране ў час службы могуць бачыць, як святар на алтары выконвае таінства прычашчэння. Асноўны тып пабудовы каталіцкага храма — базіліка, але дазволена выкарыстоўваць іншыя тыпы і стылі пабудовы. Хрысцяцца католікі пяццю пальцамі, злева направа.

Асноўныя святыхі ў каталіцтве тыя ж, што і ў праваслаўі, але святкуюцца яны па новым грыгарыянскім календары.

СПЕЦЫФІЧНЫЯ ПАЛАЖЭННІ ВЕРАВУЧЭННЯ ПРАТЭСТАНТАЎ

(выпрацаваныя Марцінам Люгэрам у яго палеміцы з каталіцтвам):

1. Аб апраўданні адзінай верай незалежна ад спраў.

2. Біблія ўяўляецца адзінай крыніцай веравучэння. Кожны веруючы мае права і нават абавязаны чытаць і тлумачыць Біблію.
3. Аб усеагульным свяшчэнстве і індывідуальнасці выратавання.

ТЭМЫ РЭФЕРАТАЎ

1. Узнікненне хрысціянства.
2. Іудаізм як напярэднік хрысціянства.
3. Праблема гістарычнасці Ісуса Хрыста.
4. Рэлігійнае і культурнае значэнне Новага Завету.
5. Этыка хрысціянства.
6. Апостал Павел.
7. Фарміраванне хрысціянскага веравучэння і культуры.
8. Узнікненне хрысціянскай царквы.
9. Апокрыфы старажытных хрысціян.
10. Фарміраванне Бібліі.
11. Сем першых усяленскіх сабораў.
12. Фарміраванне веравучэння і культуры хрысціян.
13. Сацыяльная сутнасць хрысціянства.
14. Станаўленне хрысціянскай царквы.
15. Перадгварэнне хрысціянства ў дзяржаўную рэлігію Рымскай імперыі і раздзяленне царквы.
16. Праваслаўе і каталіцтва — блізкасць і розніца.
17. Монафізітскія царквы — прычыны іх узнікнення і гісторыя развіцця.
18. Хрышчэнне Русі, яго рэлігійныя і культурныя вынікі.
19. Прыняцце хрысціянства на Беларусі.
20. Стараверства.
21. Кірункі ў стараверстве.
22. Пратапоп Авакум.
23. Этапы развіцця Рускай праваслаўнай царквы.
24. Стараверства на Беларусі.
25. Месца і роля праваслаўя ў гісторыі Беларусі.
26. Веравучэнне і культ праваслаўя.

36

Паняцці: Аўтакефалія, Агапа, Вера, Епархія, Еўхарыстыя, Дваявер'с, Ікона, Канфірмацыя, Кананізацыя, Літургія, Манаства, Мітраполія, Патрыярхія, Прыход, Святасць, Сінод, Цэлібат, Эжархат.

Падамайце і пастарайцеся адказаць на пытанні:

1. Якія прычыны узнікнення хрысціянства?
2. Як фарміравалася хрысціянскае веравучэнне і культ?
3. Чаму адбыўся раскол на праваслаўе і каталіцтва?
4. Якія былі прычыны абставіны прыняцця хрысціянства на Русі?
5. Чаму ў Расійскай імперыі было ліквідавана патрыярштва?
6. Якія былі прычыны пераследу праваслаўных католікаў і пратэстантаў у гады Савецкай улады?
7. Які цяперашні стан праваслаўнай і каталіцкай царквы на Беларусі?
8. Якія Вы ведаеце пратэстанцкія секты на Беларусі? У чым адрозненні паміж імі?

Літаратура

- Адзіночанка В.А. Уніяцтва на Беларусі. Гомель, 1994.
 Библия (Новый Завет).
 Грибанов А. Католицизм // Наука и жизнь, 1993, № 7, С. 70-76.
 Грибанов А. Православие // Наука и жизнь, 1993, № 6, С. 97-103.
 Грибанов А. Протестантизм // Наука и жизнь, 1993, № 8, С. 116-123.
 3 гісторыі уніяцкай царквы на Беларусі. Мн., 1996.
 Карташев А.В. Очерки по истории русской церкви. Т. 1-2. М., 1991.
 Ковальский Я.В. Папы и папство. М., 1991.
 Короткая Т.П., Прокошина Е.С., Чудникова А.А. Старообрядчество в Беларуси. Мн., 1992.
 Марозава С. Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці. Гр. 1996.
 Никольский Н.М. История русской церкви. Мн., 1990.
 Оршич В.П. Истоки христианства. Культурно-исторический генезис. Мн., 1991.
 Падокшын С.А. Унія. Дзяржаўнасць. Культура. Мн., 1998.

37

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ

1995. Поспеловский Д.В. Русская православная церковь в XX веке. М., 1994.
- Рожков В. Очерки по истории римско-католической церкви. М., 1994.
- Тальберг Н. История христианской церкви. М. 1991.
- Тарасаў С. Адкуль прыйшло хрысціянства на Беларусь? //Беларусь, 1992, № 8, С. 4-5, 14-15.
37. Филатов С., Воронцова Л. Судьба католичества в России//ИП 1998 № 11. С. 245-252.
- Христианство. Словарь. М., 1994.
- Христианство. Энциклопедический словарь. Т.1-3. М., 1993-1995.
- Янг. Д. Христианство. М., 1996.

ТЭМА 4. ІСЛАМ

1. Жыццё Мухамеда.
2. Гісторыя ісламу.
3. Кірункі ў ісламе.
4. Вярвучэнне і культ ісламу.

1. ХРАНАЛОГІЯ ЖЫЦЦЯ МУХАМЕДА

- 570 год — Нараджэнне ў Мецы.
- 582 год — Першае падарожжа з гандлёвым караванам у Сірыю.
- 595 год — Жаніцьба на багатай ўдаве Хадзіджэ.
- каля 610 года — Пачатак відзенняў і адкрыццяў Мухамеду. Пачатак абвяшчэння ісламу.
- каля 615 года — Пачатак ганенняў на мусульман. Уцёк Мухамеда ў замак яго прыхільніка Абу-Таліба.
- каля 618 года — Вяртанне Мухамеда з замку Абу-Таліба і няўдалая спроба кампрамісу з меканцамі. Смерць Хадзіджы.

38

- каля 620 года — Заключэнне гайната пагаднення Мухамеда з жыхарамі Ясрыба.
- 622 год — Перасяленне Мухамеда з прыхільнікамі ў Ясрыб (Хіджра). Устаноўленне дагіматаў і рытуалаў ісламу. Булаўніцтва першай мячэці.
- 623 год — Пачатак напаўдзення мусульманаў на меканскія гандлёвыя караваны.
- 624 год — Перамога Мухамеда пры Бадры ў змаганнях з меканцамі.
- 625 год — Змаганні з меканцамі каля гары Ухуд ля сценў Медыны. Раненне Мухамеда.
- 628 год — Паход Мухамеда на Меку. Перамір з Меккай.
- 629 год — Малае паломніцтва Мухамеда да Каабы. Пачатак ісламскіх заваёў.
- 630 год — Мухамед без бою ўваходзіць у Меку. Ачышчэнне Каабы ад язычніцкіх ідалаў.
- 632 год — Развітальнае паломніцтва Мухамеда да Каабы.
- чэрвень - ліпень 632 год — Смерць Мухамеда ў Медине пасля кароткай хваробы.

2. ГІСТОРЫЯ ІСЛАМУ (АСНОЎНЫЯ ПАДЗЕІ)

- 632 год — Смерць Мухамеда.
- 637 год — Уз'яцце арабамі Іерусаліма. Пабудова мячэці Амара на месцы Іерусалімскага Храма.
- Каля 660 года — Распаўненне ісламскай суполкі на шыітаў і сунітаў.
- Каля 670 года — Дамаск — сталіца Арабскага халіфата.
- Каля 750 года — Сканчэнне арабскіх заваёў. Завяршэнне стварэння Арабскага халіфата.

39

Пачатак X ст.	— Створана сістэма прававернага бага sloўя (калам).
Пачатак XIV ст.	— Пасяленне на тэрыторыі Беларусі татар.
1389 год	— Заваяванне туркамі паўднёва-славянскіх народаў.
1453 год	— Узятце туркамі Канстанцінопаля. Канец Візантыйскай імперыі.
1609 год	— Выгнанне арабаў з Іспаніі.
1924 год	— Скасаванне Арабскага халіфата.
1994 год	— Першы усебеларускі з'езд мусульман. Стварэнне Мусульманскага рэлігійнага аб'яднання Рэспублікі Беларусь.

3. КІРУНКІ Ё ІСЛАМЕ

Шыізм (ад араб. шыа — групоўка, прыхільнікі) — лічаць, што халіфамі могуць быць толькі прамыя нашчадкі Мухамеда. Шыіты зараз складаюць прыкладна 10% ад агульнай колькасці мусульман. Жывуць яны пераважна ў Іране, Іраку, Йемене, некаторых раёнах Дагестана, Туркменістана і Таджыкістана.

Сунізм (назва паходзіць ад назвы другой свяшчэннай кнігі ісламу — Суны) — лічаць, што халіфам можа быць любы прававерны мусульманін, якога абярэ на гэтую пасаду мусульманская суполка. Зараз суніты складаюць прыкладна 90% ад колькасці ўсіх мусульман.

4. ВЕРАВУЧЭННЕ І КУЛЬТ ІСЛАМУ

Іслам, як і хрысціянства, — гэта рэлігія адкрыцця. Лічыцца, што асноўныя палажэнні яго веравучэння не з'яўляюцца вынікам чалавечых разважанняў, але былі адкрыты Мухамеду самім Алахам праз пасярэдніцтва архангела Джабраіла. Сукупнасць гэтых адкрыццяў складаюць галоўную свяшчэнную кнігу ісламу — **Каран** (араб. куран — дэкламаванне, чытанне

ўголас) — кампілятыўны зборнік матэрыялаў старажытнаарабскага фальклору і біблейскіх сюжэтаў. Складаецца з 114 раздзелаў (сур), размешчаных па меры памяншэння тэксту.

Другой свяшчэннай кнігай ісламу з'яўляецца **Суна** (араб. "звычай", "прыклад") — зборнік апавяданняў (хадзісаў) аб жыцці і выказваннях Мухамеда.

На падставе Карана і Суны склаўся зборнік прадпісанняў — **шарыят** (спачатку слова "шарыят" азначала "дарога да вадапою", а потым было пераасэнсавана як "прамы, правільны шлях заповедзяў Алаха"). У яго ўваходзяць прававыя, маральныя і культывыя прадпісанні, якія ахопліваюць ўсё жыццё мусульманіна.

АСНОЎНЫЯ ПАЛАЖЭННІ ВЕРАВУЧЭННЯ ІСЛАМУ:

1. Вера ў Алаха.
2. Вера ў прарокаў і пасланніцтва Мухамеда.
3. Вера ў святасць Карана.
4. Вера ў прадвызначэнне Алахам лёсу кожнага чалавека.

АСНОЎНЫЯ КУЛЬТАВЫЯ ПРАДПІСАННІ ІСЛАМУ:

1. Шчыра вызнаваць сваю веру.
2. Маліцца пяць разоў у дзень.
3. Пост у месяцы рамадан (нельга есці ў светлы час сутак).
4. Абавязковая міласціна.
5. Паломніцтва ў Меку.

ТЭМЫ РЕФЕРАТАЎ

2. Веравучэнне і культ ісламу.
3. Каран — свяшчэнная кніга мусульман.
4. Кірункі ў ісламе.
5. Іслам ў сучасным свеце.
6. Іслам на Беларусі.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ

Паняціні: Алах, Аял, Вахабізм, Джыхад, Зякат, Імам, Іман, Іслам, Кааба, Каран, Медына, Мека, Мячэць, Мухамед, Рамадан, Салат (Намаз), Сяум, Суна, Сура, Сунізм, Суфій, Суфізм, Хадж, Хадзіе, Шарыят, Шыізм.

Падумайце і настарайцеся адказаць на пытанні:

1. У якіх гістарычных умовах узнік іслам? Назавіце прычыны яго узнікнення.
2. Якія Вы ведаеце кірункі ў ісламе? Чаму яны ўзніклі?
3. Што такое Арабскі Халіфат? Як ён узнік?
4. Як узнік Каран і Суна?
5. Якія Вы ведаеце асноўныя палажэнні веравучэння і культуры ісламу?
6. Што Вы ведаеце аб гісторыі ісламу на Беларусі?

Літаратура

Геллер С. Ислам //Знание сила 1997 № 2 С.69-76.
Грюнбаум Г.Э. Классический ислам М. 1988
Ислам: Словарь атеиста. М., 1988
Ислам: Энциклопедический словарь М., 1991.
Каналацкі І. Беларускія татары: мінуўшчына і сучаснасць //Спадчына. 1991. № 3. С. 74-77.
Коран.
Лакотка А. Стала ім роднай зямля беларуская //Спадчына. 1991. № 3. С. 64-73. 141.
Луцкевіч У. Аль-Кітаб //Спадчына. 1992, № 3, С.89-90.
Максуд Р. Ислам М. 1999 304 с.
Масса А. Ислам очерк истории. М., 1982.
Миротлавский Г.В. Ислам //Препод. ист. в шк. 1991 № 4 С. 28-33.
Панова В.Ф., Вахтин Ю.Б. Жизнь Мухаммеда. М., 1991.
Станкевич Я. Беларускія мусульмане і беларуская літаратура арабскім пісьмом //Спадчына, 1992, № 3, С. 90-95.
Ханиф С. Что должен знать каждый об исламе. Киев. 1998.

Вучэбнае выданне

Адзіночанка Віктар Аляксандравіч

Рэлігіязнаўства

Заданні для семінарскіх заняткаў

Камп'ютарны набор і вёрстка зроблены В. А. Адзіночанка.
Ліцэнзія ЛВ № 357 ад 12.02.1999 г.
Падпісана ў друку 13.03.03. Фармац 60x84 1/16.
Папера пісчая № 1. Друк афсетны. Гарнітура Таймс.
Умоўн. друк. арк. 44 Ул.-выд. арк. 87 Тыраж 150 экз. Заказ № 74

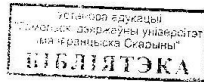
Установа адукацыі

«Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны»

Алдрукавана на ратапрынце

Установы адукацыі

«Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны»
246019, г. Гомель, вул. Савецкая, 104.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИИ